

جمعیت جهان: روندها، چالش‌ها و آینده

سفری در دنیای پویای جمعیت بشر، از وضعیت فعلی تا چشم‌انداز آینده

فصل اول

وضعیت فعلی جمعیت جهان

جمعیت جهان در سال ۲۰۲۴

تنوع منطقه‌ای

تفاوت‌های عمیق در الگوهای رشد بین
مناطق مختلف جهان

رشد کندتر

سرعت افزایش جمعیت در حال کاهش است
و روند جدیدی آغاز شده

۸.۲ میلیارد نفر

جمعیت فعلی جهان که نشان‌دهنده رشد
چشمگیر یک قرن اخیر است

۲.۸ میلیارد انسان روی زمین

هر یک با داستان، رویا و آرزوهای خود که جهان امروز را می‌سازند

رشد جمعیت در قرن بیستم و یکم

کاهش تدریجی

از دهه ۱۹۷۰ به بعد، نرخ رشد جمعیت شروع به کاهش کرد. آموزش، دسترسی به خدمات تنظیم خانواده و تغییر سبک زندگی نقش کلیدی داشتند.

- کاهش باروری در کشورهای توسعه یافته
- افزایش سطح تحصیلات زنان
- شهرنشینی و تغییر اولویت‌های خانوادگی

انفجار جمعیتی

پس از جنگ جهانی دوم، جهان شاهد افزایش بی‌سابقه جمعیت بود. پیشرفت‌های پزشکی، بهبود تغذیه و کاهش مرگ‌ومیر نوزادان منجر به رشد سریع شد.

- افزایش از ۲.۵ به ۶ میلیارد نفر در نیم قرن
- بهبود بهداشت عمومی و واکسیناسیون
- کشاورزی مدرن و امنیت غذایی

نرخ باروری جهانی

2.2

فرزند به ازای هر زن

نرخ باروری کل جهانی در سال ۲۰۲۴، نزدیک به
سطح جایگزینی جمعیت

1.6

کشورهای توسعه یافته

میانگین نرخ باروری در اروپا و آمریکای شمالی،
زیر سطح جایگزینی

4.3

آفریقای جنوب صحرا

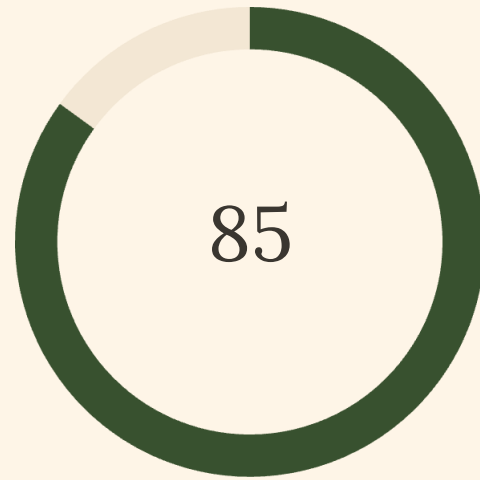
بالاترین نرخ باروری جهان که همچنان بالای ۴
فرزند باقی مانده

این تفاوت‌های چشمگیر منجر به روندهای متفاوت جمعیتی در نقاط مختلف جهان شده است

امید به زندگی در جهان

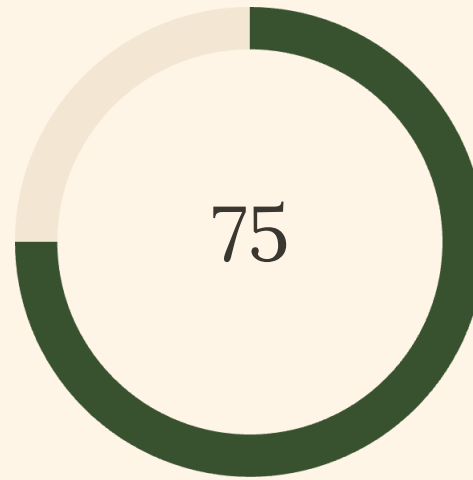
بهبود مراقبت‌های اولیه سلامت، دسترسی به پزشکی پیشرفته، و ارتقای شرایط زندگی منجر به افزایش ۳.۷ ساله امید به زندگی در دهه اخیر شده است.

این پیشرفت یکی از دستاوردهای مهم بشریت در قرن بیست و یکم است.

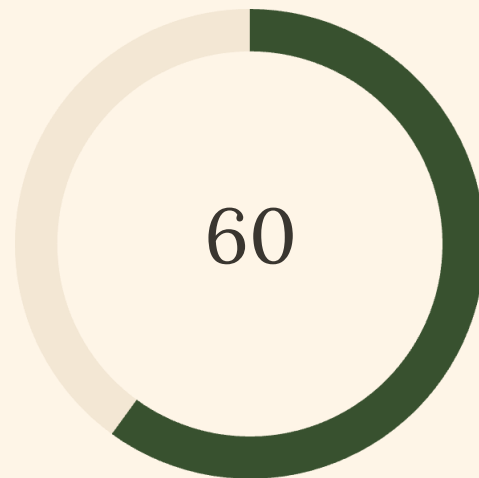
ژاپن و کره جنوبی

بالاترین امید به زندگی

میانگین جهانی

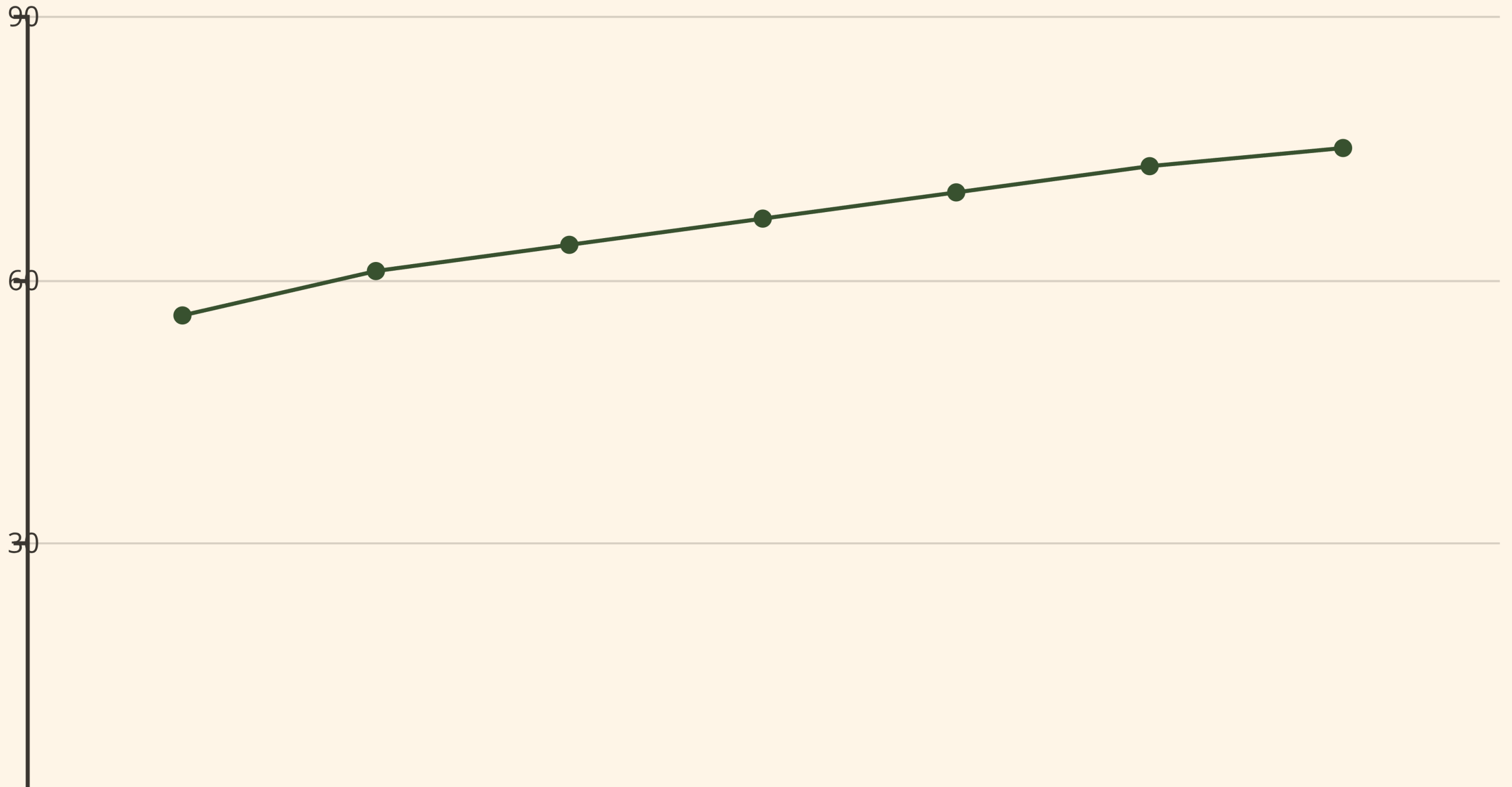
سال امید به زندگی

برخی کشورهای آفریقایی

کمترین امید به زندگی

روند افزایش امید به زندگی

فصل دوم

روندهای جمعیتی و چالش‌ها

پیش‌بینی اوج جمعیت جهان

۲۰۲۴

1

۸.۲ میلیارد نفر - وضعیت فعلی جمعیت

۲۰۸۰

2

۱۰.۳ میلیارد نفر - اوج پیش‌بینی شده جمعیت جهان

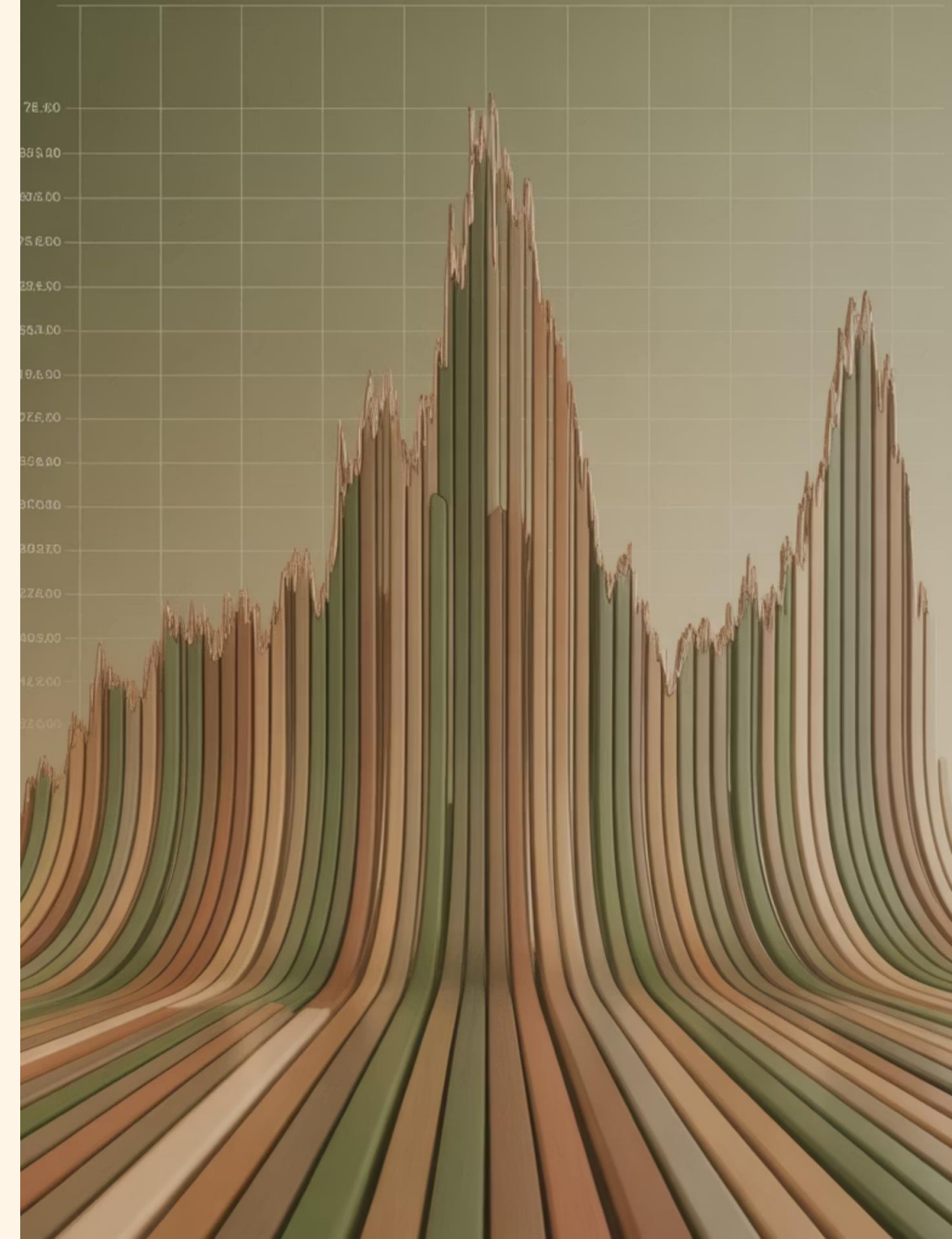
۲۱۰۰

3

۱۰.۲ میلیارد نفر - کاهش تدریجی و تثبیت جمعیت

این پیش‌بینی‌ها بر اساس روندهای فعلی باروری، مرگ‌ومیر و مهاجرت محاسبه شده‌اند

POPULATION POPULATIONS

کاهش باروری و پیامدهای آن

چالش‌های پیش رو

کاهش باروری پیامدهای عمیقی دارد:

- کاهش نیروی کار فعال
- افزایش نسبت وابستگی سالمندی
- فشار بر سیستم‌های بازنشستگی
- نیاز به اصلاحات ساختاری

روند کاهشی

در بسیاری از کشورها، نرخ باروری به زیر سطح جایگزینی (۲.۱ فرزند (رسیده است:

- کره جنوبی: ۰.۷۲ فرزند
- ایتالیا: ۱.۲۴ فرزند
- چین: ۱.۰۹ فرزند
- ایران: ۱.۷ فرزند

افزایش جمعیت سالمندان

نیازهای مراقبتی

افزایش تقاضا برای خدمات بهداشتی،
درمانی و مراقبت طولانی مدت

۲۵٪ بالای ۶۵ سال

در ژاپن، ایتالیا و آلمان بیش از یک
چهارم جمعیت سالمند هستند

سیاست‌های حمایتی

ضرورت طراحی سیستم‌های بازنشتگی پایدار و حمایت اجتماعی

مهاجرت و تغییرات جمعیتی

حمایت از حقوق

اهمیت حفظ حقوق مهاجران و ادغام اجتماعی آنها

مهاجرت بین‌المللی

جابجایی میلیون‌ها نفر در جستجوی فرصت‌های بهتر و امنیت

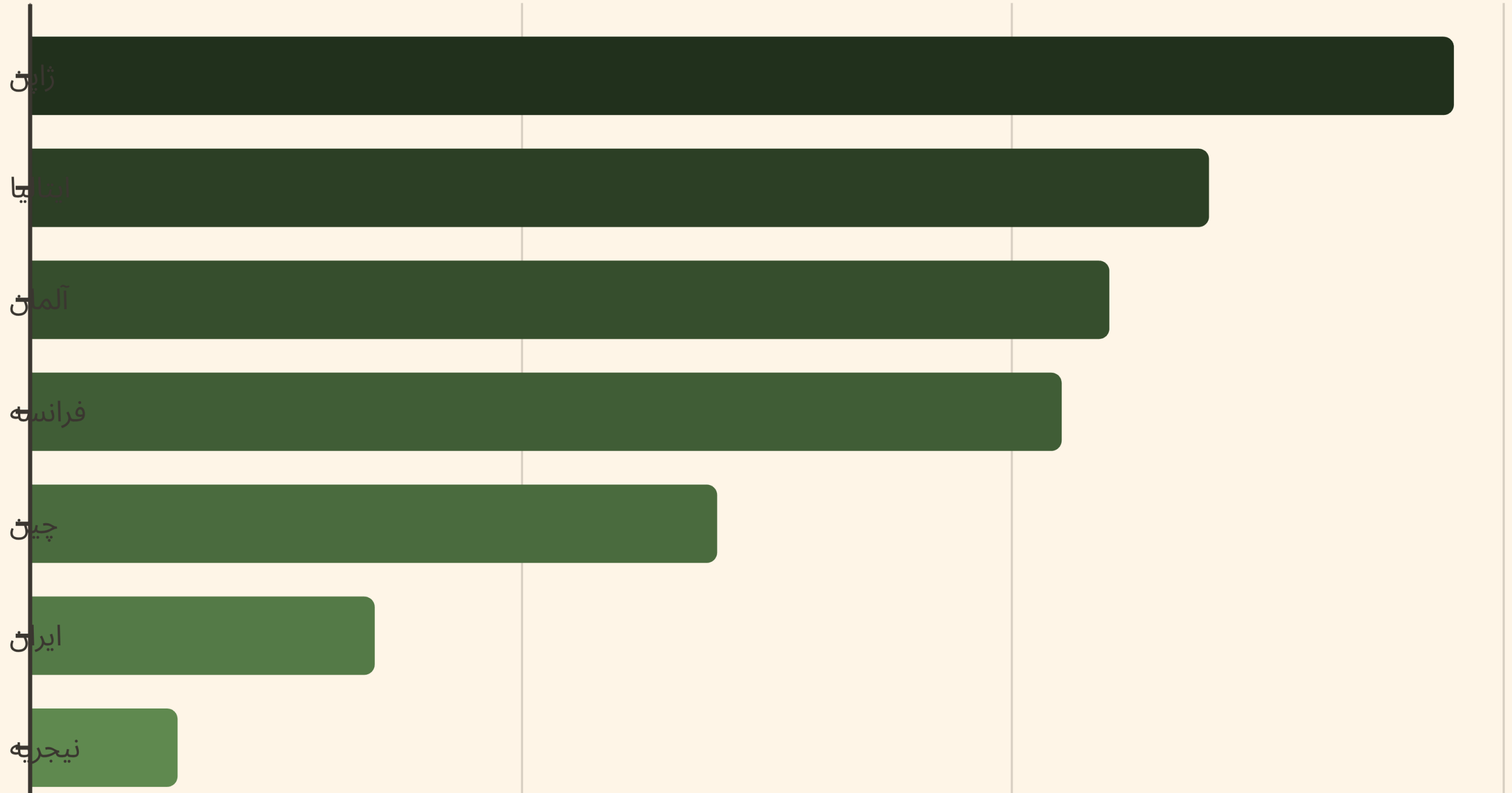

مهاجرت داخلی

انتقال جمعیت از روستاها به شهرها و تغییر ساختار جمعیتی مناطق

مهاجرت نه تنها عامل تغییر جمعیتی است، بلکه فرصتی برای تبادل فرهنگی و رشد اقتصادی

جمعیت سالمندان در کشورهای مختلف

چالش‌های توسعه پایدار و جمعیت

فشار بر منابع طبیعی

آب، غذا، انرژی و زمین تحت فشار
رشد جمعیت و مصرف بیشتر قرار
دارند

رشد سریع در کشورهای
کم‌درآمد

افزایش جمعیت در کشورهایی که
زیرساخت‌های لازم را ندارند،
چالش‌های عمیقی ایجاد می‌کند

دسترسی به خدمات

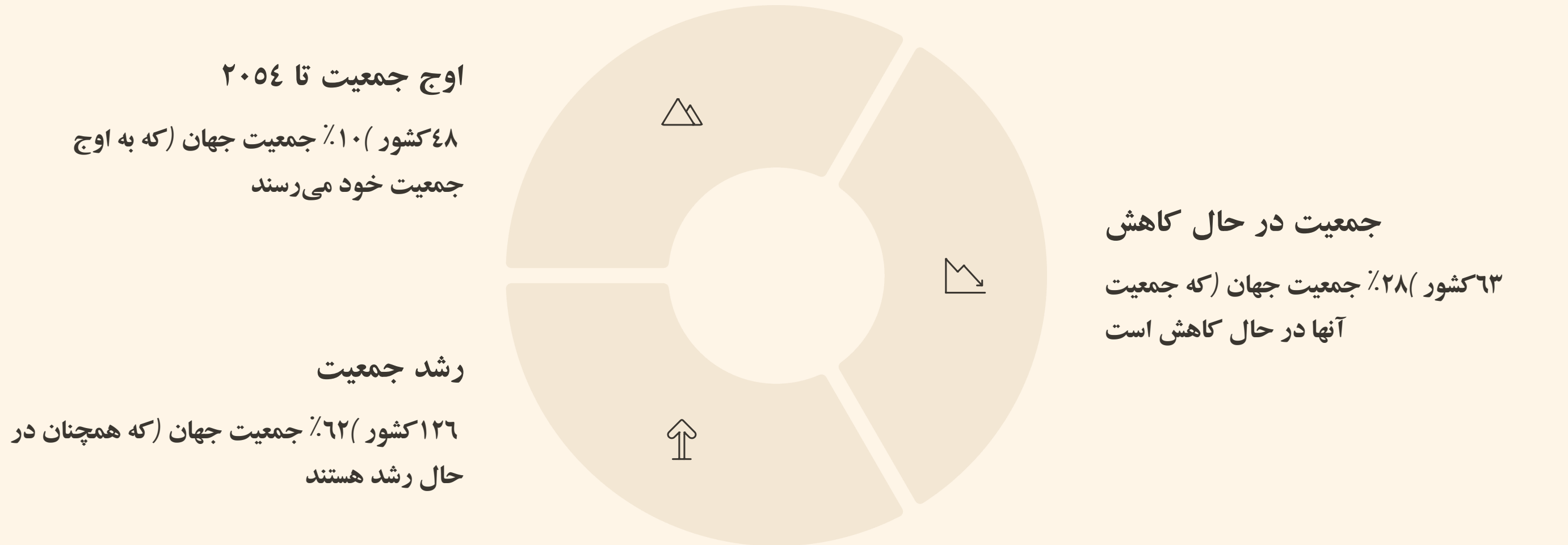
آموزش، بهداشت و اشتغال باید با سرعت رشد جمعیت همگام شوند

فصل سوم

تفاوت‌های منطقه‌ای و آینده جمعیت

سه گروه اصلی کشورها بر اساس روند جمعیتی

این تقسیم‌بندی نشان می‌دهد که جهان در حال تجربه روندهای بسیار متفاوت جمعیتی است

نمونه کشورها با کاهش جمعیت

روسیه	آلمان و ایتالیا	ژاپن	چین
ترکیب نرخ مرگ و میر بالا، باروری پایین و مهاجرت، روسیه را در مسیر کاهش جمعیت قرار داده است.	کشورهای اروپایی با نرخ باروری پایین و پیری جمعیت، تنها از طریق مهاجرت جمعیت خود را حفظ می کنند.	ژاپن با بالاترین نسبت سالمندی جهان، سالانه حدود ۵۰۰ هزار نفر جمعیت خود را از دست می دهد.	پس از دهه ها سیاست تک فرزندی، چین با کاهش سریع جمعیت مواجه است. پیش بینی می شود جمعیت از ۱.۴ میلیارد به زیر ۱ میلیارد برسد.

کاهش ۱۴٪ جمعیت این گروه تا سال ۲۰۵۴ پیش بینی شده است

کشورهای با رشد جمعیت بالا

نیجریه

پیش‌بینی می‌شود تا ۲۰۵۰ سومین کشور پرجمعیت جهان شود با بیش از ۴۰۰ میلیون نفر

کنگو

یکی از سریع‌ترین نرخ‌های رشد جمعیت با افزایش چند برابری تا میانه قرن

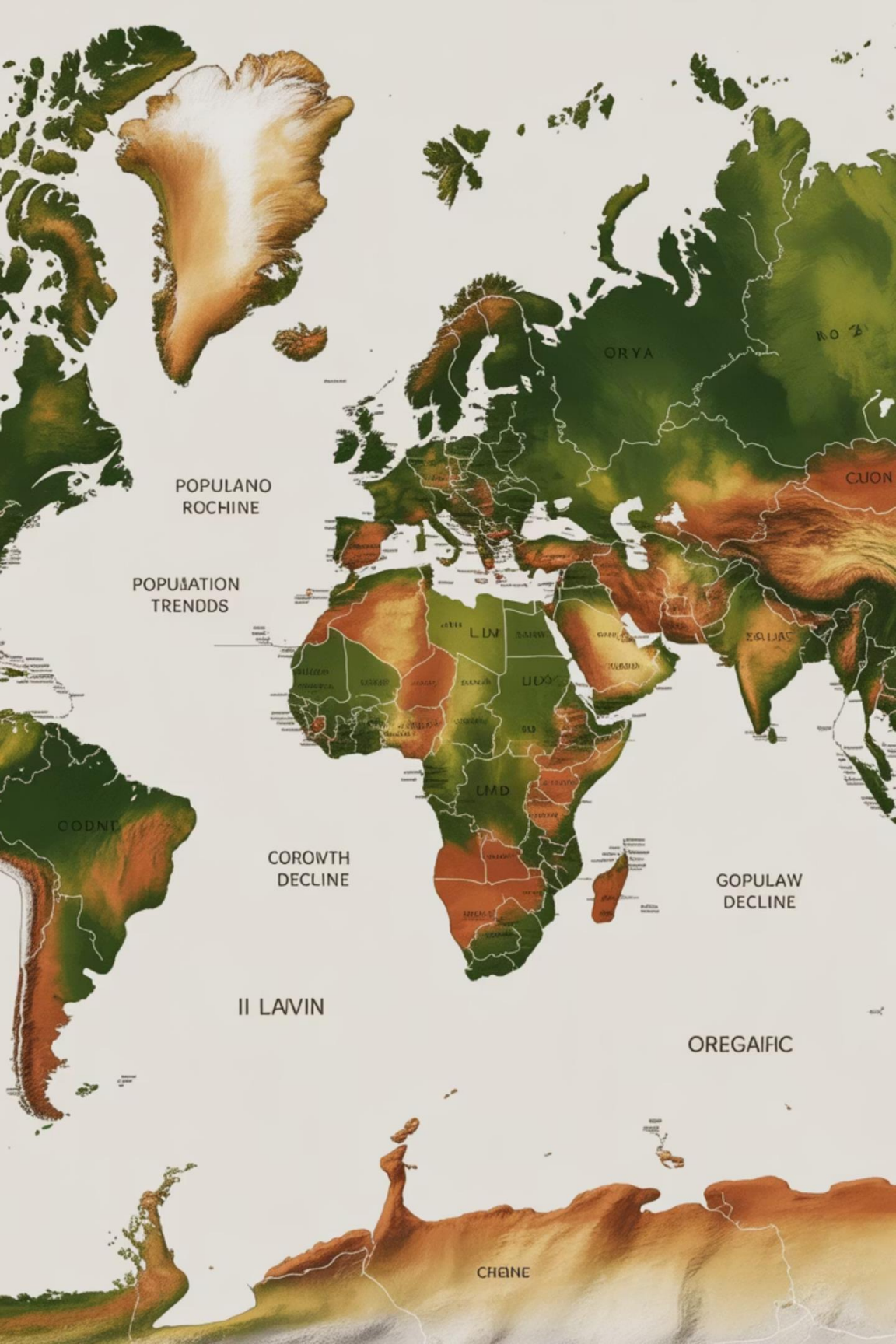
تانزانیا

جمعیت جوان و نرخ باروری بالا منجر به رشد سریع جمعیت می‌شود

پاکستان و هند

دو کشور آسیایی که همچنان رشد قابل توجه جمعیت را تجربه می‌کنند

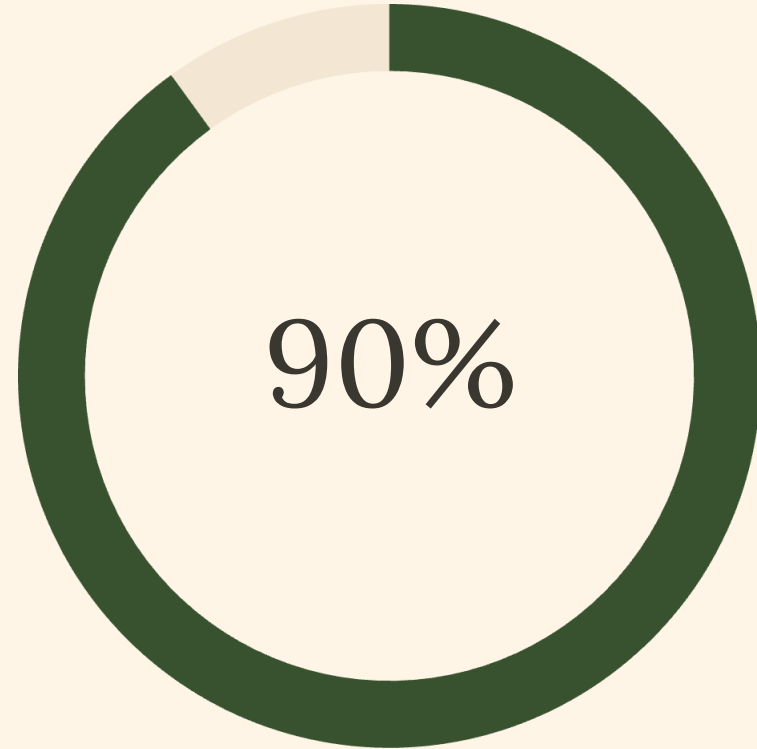
افزایش ۳۸٪ جمعیت این گروه تا ۲۰۵۴، نیازمند سرمایه‌گذاری عظیم در زیرساخت‌هاست

نقشه روندهای جمعیتی جهان

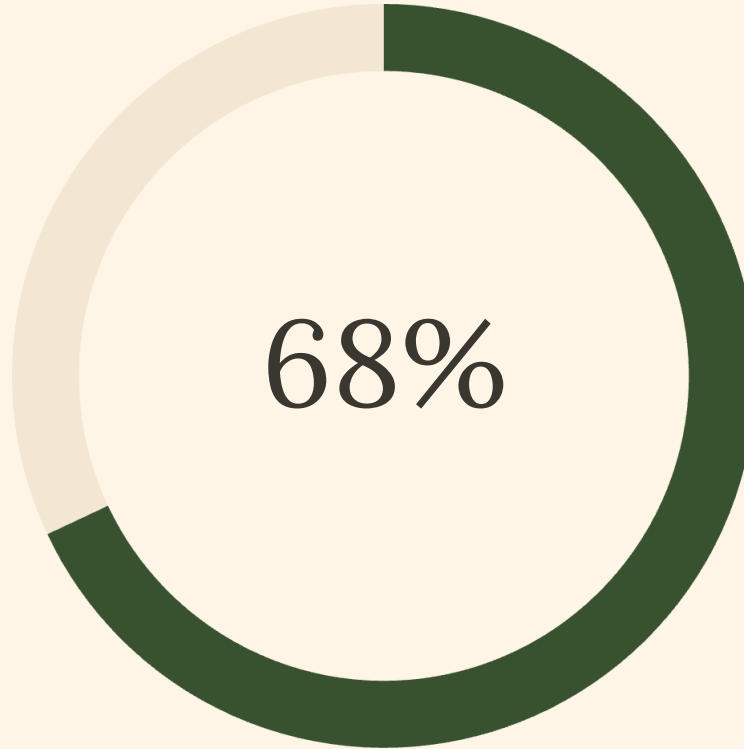
مناطق سبز: رشد جمعیت | مناطق قرمز: کاهش جمعیت | مناطق زرد: ثبات نسبی

جمعیت شهری و روستایی

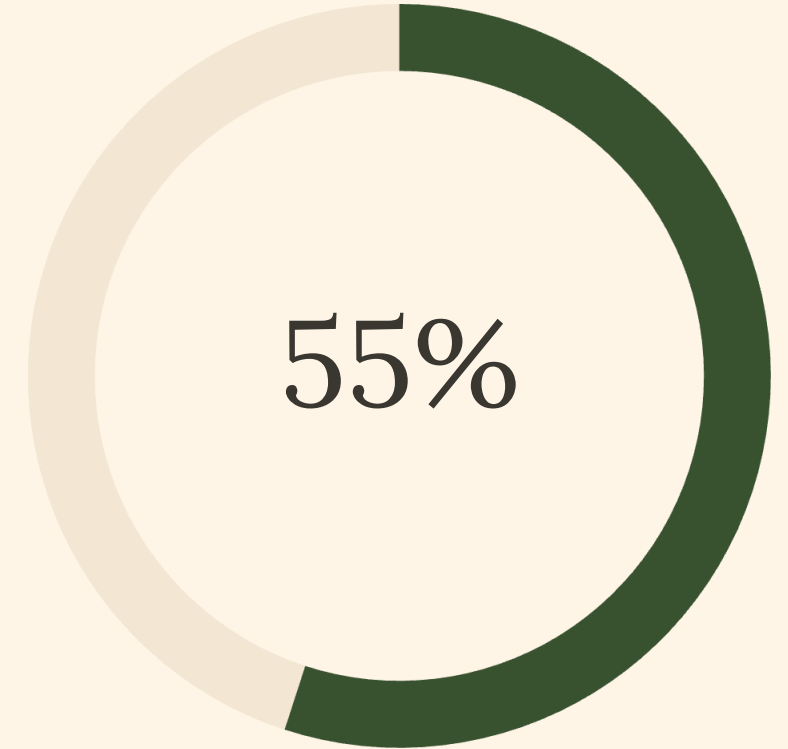
آفریقا و آسیا

این دو قاره ۹۰٪ رشد شهری آینده را تجربه خواهند کرد

پیش‌بینی ۲۰۵۰

تا سال ۲۰۵۰ دو سوم جهان شهرنشین خواهند بود

جمعیت شهرنشین

بیش از نیمی از جهان اکنون در شهرها زندگی می‌کنند

شهرنشینی سریع چالش‌هایی همچون مسکن، حمل و نقل و آلودگی را ایجاد می‌کند

تأثیر تغییرات جمعیتی بر اقتصاد و جامعه

کشورهای جوان

- فرصت بهره‌مندی از سود جمعیتی
- نیاز به ایجاد میلیون‌ها شغل جدید
- سرمایه‌گذاری در آموزش و مهارت‌آموزی
- خطر بیکاری و ناآرامی در صورت عدم برنامه‌ریزی

کشورهای پیر

- کاهش نیروی کار و رشد اقتصادی کندتر
- افزایش هزینه‌های بهداشتی و بازنشستگی
- نیاز به مهاجران برای جبران کمبود نیرو
- فشار بر سیستم‌های رفاه اجتماعی

فصل چهارم

سیاست‌ها و راهکارهای مدیریت
جمعیت

سیاست‌های حمایت از خانواده و باروری

خدمات مراقبت کودک

ایجاد مهدکودک‌ها و مراکز مراقبت رایگان یا ارزان قیمت برای کاهش بار والدین

تعادل کار و زندگی

ساعات کاری منعطف، دورکاری و محیط کار خانواده‌محور

حمایت‌های مالی

کمک‌های نقدی، مرخصی والدین با حقوق و معافیت‌های مالیاتی برای خانواده‌های دارای فرزند

مسکن مناسب

برنامه‌های مسکن اجتماعی و وام‌های ارزان برای خانواده‌های جوان

ارتقای سلامت و آموزش باروری

01

دسترسی جهانی به خدمات بهداشت باروری

همه زنان و مردان باید به خدمات تنظیم خانواده، مشاوره و درمان ناباروری دسترسی داشته باشند

03

توانمندسازی زنان و دختران

حمایت از تحصیل، اشتغال و حقوق زنان برای انتخاب آگاهانه درباره باروری

02

آموزش جامع سلامت جنسی

آموزش مبتنی بر شواهد در مدارس و جامعه برای پیشگیری از بارداری‌های ناخواسته و بیماری‌ها

04

پیشگیری از بارداری نوجوانان

برنامه‌های ویژه برای جلوگیری از بارداری‌های زودهنگام و حمایت از نوجوانان

مدیریت مهاجرت و ادغام اجتماعی

ادغام فرهنگی و اجتماعی

برنامه‌های آموزش زبان، شناخت فرهنگ مقصد، و تسهیل تعاملات اجتماعی برای ایجاد جوامع چندفرهنگی موفق.

حفظ حقوق مهاجران

اطمینان از دسترسی مهاجران به بهداشت، آموزش، عدالت و حمایت از حقوق کارگری آنها بدون تبعیض.

سیاست‌های مهاجرتی منظم

ایجاد مسیرهای قانونی و ایمن برای مهاجرت، صدور ویزای کاری و تحصیلی، و حمایت از حق پناهندگی برای افراد آسیب‌پذیر.

آماده‌سازی برای جمعیت سالمند

محیط‌های کاری سالمندپسند

ایجاد فرصت‌های شغلی
منعطف، بازنشستگی تدریجی و
استفاده از تجربه سالمندان در
سازمان‌ها

حمایت اجتماعی و مالی

سیستم‌های بازنشستگی پایدار،
بیمه سلامت مناسب و
برنامه‌های رفاهی برای تأمین
امنیت مالی

سیستم‌های مراقبت طولانی‌مدت

توسعه خانه‌های سالمندان،
مراقبت در منزل، و خدمات
بهداشتی مناسب برای
سالمندان

پیری فعال و سالم

تشویق به ورزش، تغذیه سالم،
فعالیت‌های اجتماعی و
یادگیری مادام‌العمر

پیری جمعیت، فرصتی برای جامعه

تجربه، خرد و مشارکت سالمندان می تواند به رشد و توسعه جامعه کمک کند

نقش فناوری و نوآوری در مدیریت جمعیت

داده‌های هوشمند

استفاده از داده‌های بزرگ و هوش مصنوعی برای
پیش‌بینی دقیق‌تر روندها و برنامه‌ریزی مؤثر

سلامت دیجیتال

پزشکی از راه دور، نظارت بر سلامت و دسترسی به
خدمات بهداشتی در مناطق دورافتاده

آموزش الکترونیکی

پلتفرم‌های یادگیری آنلاین برای دسترسی گسترده
به آموزش با کیفیت

اهمیت داده‌های دقیق جمعیتی

1

سرشماری و ثبت احوال

سیستم‌های ثبت دقیق تولد، مرگ و مهاجرت به عنوان پایه برنامه‌ریزی

2

بانک‌های داده جهانی

سازمان ملل، بانک جهانی و مؤسسات تحقیقاتی داده‌های استاندارد ارائه می‌دهند

3

شفافیت و دسترسی

داده‌های جمعیتی باید برای محققان، سیاست‌گذاران و عموم در دسترس باشند

4

اهداف توسعه پایدار

داده‌های دقیق برای رصد پیشرفت در تحقق اهداف ۲۰۳۰ ضروری هستند

مشارکت جهانی و همکاری‌های بین‌المللی

1

کنفرانس قاهره ۱۹۹۴

کنفرانس بین‌المللی جمعیت و توسعه (ICPD) نقطه عطفی در تمرکز بر حقوق باروری و توانمندسازی زنان

2

اهداف توسعه هزاره

سال ۲۰۰۰: تعهد جهانی برای کاهش فقر، بهبود سلامت مادران و دسترسی به آموزش

3

اهداف توسعه پایدار

سال ۲۰۱۵: ۱۷ هدف جامع برای دستیابی به آینده‌ای پایدار تا ۲۰۳۰

4

نشست‌های سالانه کمیسیون جمعیت

بررسی پیشرفت‌ها، چالش‌ها و ارائه توصیه‌های سیاستی توسط کشورها

همکاری جهانی برای آیندهای پایدار

تنها از طریق همکاری بین‌المللی می‌توانیم به چالش‌های جمعیتی پاسخ دهیم

داستان‌های انسانی: تأثیر جمعیت بر زندگی واقعی

“

«مهاجرت از سوریه به آلمان برای خانواده‌ام آسان نبود، اما اکنون فرزندانم در مدرسه هستند و من یک کسب‌وکار کوچک راه‌اندازی کرده‌ام.»

—فاطمه، مهاجر ۴۲ ساله

”

“

«به عنوان یک بازنشسته در ژاپن، احساس می‌کنم هنوز می‌توانم به جامعه کمک کنم. شرکت ما برنامه‌های استخدام سالمندان دارد و این احساس ارزشمندی را به ما می‌دهد.»

—هیروشی، بازنشسته ۶۸ ساله

”

“

«در روستای ما در نیجریه، خانواده‌ها ۶-۷ فرزند دارند. اما با آموزش و دسترسی به خدمات بهداشتی، نسل جدید تصمیمات متفاوتی می‌گیرد.»

—امینه، معلم ۳۵ ساله

”

جمعیت ایران: وضعیت و چشم انداز

85M

جمعیت فعلی

میلیون نفر در سال ۲۰۲۴

1.7

نرخ باروری

فرزند به ازای هر زن

7%

جمعیت سالمند

بالای ۶۵ سال

ایران طی چهار دهه گذشته یکی از سریع ترین کاهش های نرخ باروری را در جهان تجربه کرده است. از بیش از ۶ فرزند در دهه ۱۹۸۰ به زیر ۲ فرزند رسیده است.

این تحول سریع، ایران را با چالش های جدیدی مواجه کرده: پیری جمعیت، کاهش نیروی کار جوان، و نیاز به سیاست های حمایتی جدید.

سیاست‌های جمعیتی ایران

برنامه‌های تشویقی فرزندآوری

کمک‌های نقدی به خانواده‌ها، تسهیلات وام، و معافیت‌های بیمه برای افزایش نرخ باروری

توسعه خدمات بهداشتی

ارتقای کیفیت مراقبت‌های مادر و کودک، درمان ناباروری، و خدمات سلامت باروری

گسترش آموزش و مهارت‌آموزی

سرمایه‌گذاری در آموزش نسل جوان برای بهره‌برداری از پتانسیل جمعیت فعال

ایجاد فرصت‌های شغلی

حمایت از اشتغال‌زایی، کارآفرینی و مشارکت زنان در بازار کار

چالش‌های پیش رو در ایران

بیکاری جوانان

نرخ بیکاری بالا در بین جوانان و نیاز به ایجاد میلیون‌ها شغل جدید

مهاجرت نخبگان

خروج نیروی کار متخصص و تحصیل کرده به خارج از کشور که تأثیر منفی بر توسعه دارد

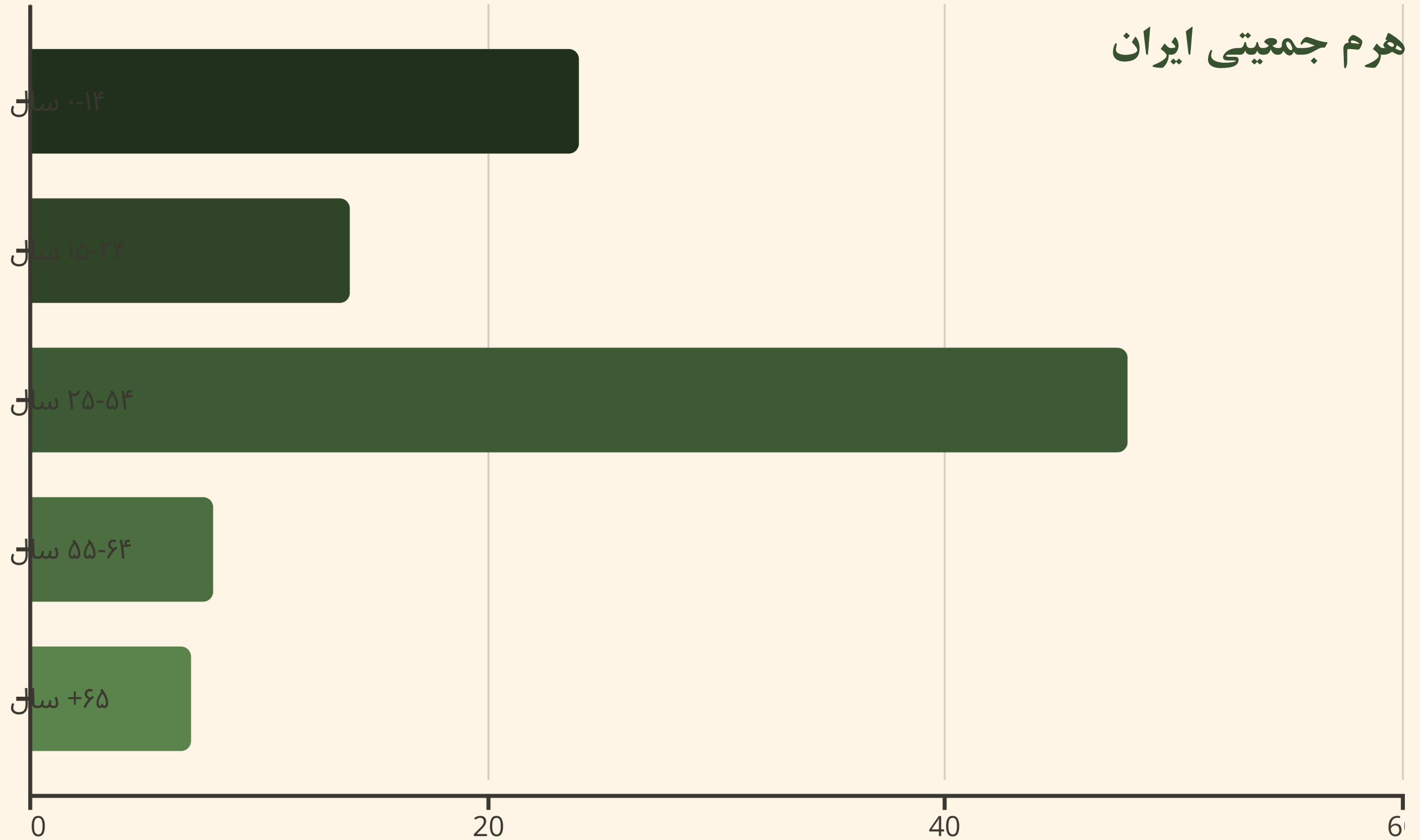
توزیع نابرابر جمعیت

تمرکز جمعیت در کلان‌شهرها و خالی شدن روستاها و شهرهای کوچک

تطبیق سیاست‌ها

ضرورت اصلاح سیاست‌های بازنشستگی، بیمه و رفاه برای سازگاری با تغییرات جمعیتی

هرم جمعیتی ایران

جمع‌بندی: جمعیت، فرصت‌ها و چالش‌ها

جمعیت، محور توسعه

تغییرات جمعیتی تأثیر عمیقی بر اقتصاد، اجتماع، فرهنگ و محیط زیست دارند

تنوع روندها

جهان شاهد روندهای متفاوت است: رشد سریع در برخی مناطق و کاهش در سایر مناطق

سیاست‌های هوشمند

نیاز به رویکردهای مبتنی بر داده، حقوق‌محور و پایدار برای مدیریت جمعیت

همکاری جهانی

چالش‌های جمعیتی نیازمند همکاری بین‌المللی و اقدامات مشترک هستند

فراخوان به اقدام

سیاست گذاری مبتنی بر داده

استفاده از تحقیقات علمی و داده‌های دقیق برای تصمیم‌گیری‌های
استراتژیک

تعهد به پایداری

اطمینان از اینکه سیاست‌های امروز، آینده نسل‌های بعد را تضمین
می‌کنند

افزایش آگاهی عمومی

آموزش و اطلاع‌رسانی درباره اهمیت مسائل جمعیتی و تأثیر آن بر
زندگی روزمره

مشارکت همه جانبه

دولت‌ها، بخش خصوصی، جامعه مدنی و شهروندان همه نقش دارند

سپاس از توجه شما

پرسش و پاسخ

آماده پاسخگویی به سؤالات شما هستیم

منابع و مراجع

- سازمان ملل متحد - شعبه جمعیت
- صندوق جمعیت سازمان ملل (UNFPA)
- مرجع جمعیت جهان (PRB)
- گزارش جهانی جمعیت ۲۰۲۴
- بانک جهانی - شاخص‌های توسعه

